

ISLANDSKÝ VIETOR ZMIEN VO FINANČNOM SVETE

**FINANČNÝ SYSTÉM SVETA STOJÍ PRED VOĽBOU ÚPLNEJ
TRANSFORMÁCIE
A RADIKÁLNEJ ZMENY. KEĎ SOM V ROKU 2010 VO SVOJEJ KNIHE
ZODPOVEDNÁ
SPOLOČNOSŤ PÍSAĽ O RÔZNYCH PRÍKLADOCH MOŽNÝCH ALTERNATÍV
K SÚČASNÉMU FINANČNÉMU SYSTÉMU, VYZERALO TO AKO VEĽKÁ
UTÓPIA.**

DNES SA TO UŽ JAVÍ INAK.

Prvé zmeny prichádzajú práve z Islandu, z krajiny už predtým známej svojimi protestmi a odvážnymi návrhmi v oblasti priamej demokracie a väčšej participácie občanov na riadení štátu. Najnovšie prichádza Island s návrhom na radikálnu zmenu finančného systému. Jeho podstatou je ukončiť systém takzvaného frakčného bankovníctva, ktorý sa používa takmer na celom svete. Ten funguje na multiplikovaní vkladov, keď drvivú väčšinu nových peňazí tvoria banky vo forme úverov bez toho, aby boli na 100 % kryté vkladmi. Reálne krytie je len okolo 10 % (a menej), čo sú oficiálne rezervy. Predstava ľudí, že ak banka poskytne úver, tieto peniaze sa odčítajú z vkladov v banke, je mylná. Banka vytvára virtuálne peniaze skoro z ničoho. Zo sto jednotiek prvotného vkladu niekde na začiatku celého cyklu je multiplikovaním možné vytvoriť ďalších cca 900 nových virtuálnych jednotiek meny, a to nevravím o tvorbe úrokov z poskytnutých úverov, ktoré tiež zvyšujú peňažnú masu v obehu, v prípade hypoték niekedy aj o ďalších 100 až 200 %. Islandský premiér Sigmundur Dávid Gunnlaugsson

predstavil nový návrh fungovania menovej politiky, ktorý vychádza z konceptu Sovereign Monetary System. Ten zakazuje bankám tvoriť nové peniaze prostredníctvom nových úverov. Systém nadväzuje na prácu amerického ekonóma Irvinga Fishera, ktorý ho vymyslel ešte v 30. rokoch minulého storočia. Ten kritizoval privilégium bánk vytvárať peniaze „z ničoho“ poskytovaním úverov a požadoval zaviesť stopercentné bankové rezervy na poskytnuté úvery a prinavrátiť tvorbu peňazí do rúk štátu, kam aj patrí. Fisherov návrh v roku 2010 ešte viac prepracovali traja ekonómovia L. Kotlikoff, A. Jackson a B. Dyson, na ktorých sa Island priamo odvoláva.

Ako by to teda mohlo vyzeráť v praxi? Ľudia by držali svoje peniaze na takzvaných transakčných (bežných) účtoch a bankám by platili za ich správu. Tento poplatok by bol ziskom pre banky. Peniaze na transakčných účtoch by boli určené na platby či iné transakcie a klient by s nimi voľne disponoval. S peniazmi by banka bez povolenia klienta nemohla manipulovať. Banka by pre klienta evidovala len účet, ale peniaze by boli reálne na účtoch centrálnej banky. Banky

by však mohli dovoliť ľuďom zakladať aj dlžníkom iba taký objem peňazí, aký by investované investičné účty, z ktorých by sa už za- tovali samotní klienti. To znamená, koľko peňa- bezpečovali úvery. Banky by však mohli požičať

zí by sporitelia boli ochotní preliať z vlastných transakčných účtov na investičné. Peniaze na investičných účtoch by mali mať vopred stanovenú splatnosť alebo výpovednú lehotu a klient-investor by za preliatie časti vlastných prostriedkov získaval vopred dohodnutý úrok. Banky by sa stali len sprostredkovateľmi medzi sporiteľmi a dlžníkmi, o tom, komu, koľko a za akých podmienok požičať, by priamo a bezprostredne rozhodovali sami klienti.

V novom systéme by mohla vytvárať nové peniaze len centrálna banka. Oproti súčasnosti by ich mohla vyrábať len v takom objeme, aby bol v súlade s ekonomickým tempom rastu, inflačným cieľom a nafukovaním cien finančných aktív. Centrálna banka by bola len akousi továrňou na mince a bankovky, nič viac. O tom, koľko peňazí má centrálna banka „vyrobiť“, by mala rozhodovať nezávislá menová komisia, ktorú by si na návrh vlády zvolil islandský parlament. O tom, kde a ako sa novovzniknuté peniaze použijú, rozhodne islandský parlament. Cieľom je vytvárať ponuku peňazí, ktorá by korešpondovala s kondíciou ekonomiky. Novým systémom by sa oddelila právomoc tvorby nových peňazí (centrálna banka) od ich použitia (parlament).

Teraz majú obe právomoci v rukách banky. Nové peniaze by centrálna banka poslala na transakčný účet vlády, ktorá by si tak nemusela požíčať na finančných trhoch. Ich použitie by sa riadilo takzvanými alokačnými plánmi zvolenej vlády, ktoré predtým schválil parlament. Nové peniaze tak bude možné využiť na zvýšenie vládnych výdavkov, poskytovanie alebo skvalitnenie verejných služieb, ako je školstvo, zdravotníctvo a verejná doprava, bez toho, aby sa zvyšovalo daňové zaťaženie alebo výška zadlženia verejného sektora. Časť peňazí sa podľa alokačných plánov môže použiť na splatenie verejného dlhu, čím sa znížia náklady na obsluhu dlhu, čo následne zabezpečí priestor na pokles niektorých daní. Ak dôjde k ďalšiemu nárastu vytvorených peňazí, komisia môže rozhodnúť, že ich (presunutím na investičný účet vlády) požičia bankám na nové úvery pre podnikateľský sektor. Islandská vláda nevyklučuje, že časť peňazí jednoducho rozdá ako „nepodmienený príjem“ medzi obyvateľstvo, od čoho si sľubuje vyššiu spotrebu alebo pokles zadlženosti domácností, následný rast zamestnanosti a hospodárskeho rastu. Ak tento návrh parlament schváli, Island môže byť prvou krajinou, ktorá uskutoční alternatívu k súčasnému finančnému systému.